

PRZEMIANY BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO NA WSI I PRÓBY WSPÓŁCZESNYCH
ROZWIĄZAŃ W NAWIĄZANIU DO FORM MIEJSCOWYCH

Jan Schubert

Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków Politechniki
Krakowskiej w Krakowie

Przemiany dokonujące się we współczesnej wsi polskiej dotyczą nie tylko spraw czysto rolniczych, a więc procesów uprawowych czy hodowlanych, lecz również środowiska mieszkalnego. Tradycyjną, drewnianą architekturę zastępują obiekty murowane.

Tylko w minimalnym procencie przemiana środowiska mieszkaniowego wsi odbywa się w sposób kontrolowany, przynosząc zadowalające efekty. Dzieje się tak na obszarach województw północno-zachodnich oraz w Polsce centralnej, gdzie prowadzone są próby rozwiązań planistyczno-architektonicznych na terenach poszczególnych PGR-ów lub wsi gminnych¹.

Natomiast ponad 70% nowych mieszkań na wsi w latach 1970-1975 zostało zrealizowanych przez inwestorów indywidualnych². Dane te

¹ Budowa zespołu osadniczego w Srokowie - siedzibie jednego z przedsiębiorstw Kętrzyńskiego Zjednoczenia Rolniczo-Przemysłowego powstałego w 1974 r. Pracę nad tym tematem podjął zespół prof. A. Stasiaka z IKS. Konkurs TUP na koncepcję zagospodarowania przestrzennego Ośrodka Gminnego w Wodzisławiu, autorzy E. i J. Matwiejukowie, M. Patejuk 1975 r.

² E. Jocz, Rozmieszczenie budownictwa mieszkaniowego. Biul. Inst. Kszt. Śr., nr 5-6/1977, s. 24-27.

dotyczą przede wszystkim budownictwa mieszkaniowego na wsi w południowo-wschodniej Polsce, gdzie prawidłowe kształtowanie oblicza współczesnej wsi jest znacznie trudniejsze. Prawie cały ten obszar kraju charakteryzuje się gospodarką rolną o dużym rozbiću własnościowym areału rolnego. Działki siedliskowe i poszczególne gospodarstwa, a co za tym idzie poszczególne budynki mieszkalne, stanowią elementy składowe, tworzące ogólny wygląd i klimat wsi.

Reforma administracyjna kraju, tworząca większą ilość mniejszych samodzielnych jednostek administracyjnych z gminą jako ogniwem podstawowym, stworzyła pewne możliwości kontroli sytuacji planistyczno-architektonicznej na wsi. Jednakże warunkiem gwarantującym właściwe efekty tej działalności, musi być odpowiednio wysoki poziom służb budowlanych w gminach.

Rządowy Program PR-5 o "kompleksowym rozwoju budownictwa mieszkaniowego" przewiduje dalszy, perspektywiczny rozwój budownictwa mieszkaniowego do roku 1990 - w tym budownictwa mieszkaniowego na wsi, które w roku docelowym osiągnąć ma ogólną ilość mieszkań - około 130-150 tys., w tym 90-120 tys. mieszkań w gospodarce nieuspołecznionej³.

W świetle tak nakreślonych perspektyw problemy związane z budownictwem jednorodzinny na wsi nabierają większej jeszcze wagi. Istnieje bowiem obawa, iż niewłaściwe, niepełne ich uwypuklenie spowodować może nieodwracalne skutki.

Zmiany na wsi uwarunkowane są wieloma, różnorodnymi przesłankami. "Obok przepisów przeciwpożarowych, które w decydującym stopniu wpłynęły na zmiany w stosowanych materiałach budowlanych, ogromną rolę odegrała wzrastająca zamożność ludności wiejskiej. W ślad za

³ Program rządowy "Kompleksowy Rozwój Budownictwa Mieszkaniowego /PR-5/", powołany uchwałą Rady Ministrów nr. 266/74 z dnia 16.XI.74 r.

nią idzie dążenie do podnoszenia standardu życia na wzór miejski. Są to zmiany bardzo pozytywne w aspekcie socjologicznym i jako takie spotykają się z powszechnym poparciem. Niepokój musi budzić natomiast bezkrytyczne transponowanie na wieś nie najlepszych wzorów kultury miejskiej"⁴.

Dotyczy to w największym stopniu terenów wiejskich, przylegających do dużych aglomeracji miejskich i ośrodków przemysłowych, gdzie ludność wiejska znajduje dodatkowe zatrudnienie. Tam też kształtują się, oparte o miejskie wzorce, poglądy estetyczne, dotyczące budynków mieszkalnych.

Od dłuższego czasu w miastach obserwować możemy zjawiska unifikacji budownictwa, wypływające z jednakowego sposobu życia mieszkańców, przestrzegania zasad zgodności formy z konstrukcją, co przyczynia się do zanikania form tradycyjnych, wywołuje podobieństwa, monotonię rozwiązań wielokrotnie powielanych, co w konsekwencji wywołuje szereg ujemnych zjawisk psychologicznych i socjologicznych⁵.

Wydaje się, iż przenoszenie wzorów miejskich na teren wsi w sposób niekontrolowany powoduje wiele niekorzystnych, a nawet niebezpiecznych zjawisk, które negatywnymi będąc już w mieście, na wsi potęgują się jeszcze bardziej.

Należy zgodzić się, że architektura drewniana, kryta strzechą, jakże malownicza i bardzo związana z pejzażem polskim, w wydaniu

⁴ M. Staffa, Rola architektury ludowej w kształtowaniu współczesnych form budowlanych na wsi. Budownictwo Rolnicze, nr 2/77, s. 19-20.

⁵ Por.: J. Sławińska, A. Gabryszewski, Uniwersalizm w architekturze współczesnej. Część II. Powszechność uniformizmu. Architektura, nr 3/1973, s. 112-114.

masowym niestety zniknie, zachowując się jedynie w postaci obiektów przenoszonych do skansenów, czy też domów letniskowych dla mieszkańców miast. Jednakże chodzi o to, by zajmująca jej miejsce architektura współczesna, murowana zachowała także odpowiednią rangę w kategoriach estetycznych przy jednoczesnym czerpaniu wzorów z tradycji.

Na obszarze całego kraju - w mieście i na wsi - wyrasta architektura jednorodzinna zunifikowana w bryle, materiale, stanie wykończenia czy też układzie funkcjonalnym wnętrza. W tym ostatnim przypadku jest to uzasadnione, gdyż możliwości standardu życia w mieście i na wsi wyrównały się, natomiast reszta elementów przenoszonych niszczy indywidualny obraz budownictwa wiejskiego.

Pojedynczy wzorzec miejski adaptowany do wsi nie powoduje większego niebezpieczeństwa, masowe jego przeszczepianie powoduje nieodwracalne zmiany w krajobrazie wiejskim.

Dzisiejsza architektura jednorodzinna pozbawiona jest zupełnie detalu architektonicznego. Tylko wsie, w których zachowała się jeszcze architektura drewniana, poszczycić się mogą istnieniem detalu architektonicznego, będącego wynikiem wielowiekowej tradycji ciesielskiej, społecznego zapotrzebowania na formy zdobnicze. Detal ten ginie wraz z upadkiem rzemiosła i rękodzieła.

Na skutek zaniku detalu architektonicznego w formie tradycyjnej przy równoczesnym braku jakichkolwiek współczesnych jego odpowiedników w architekturze wsi lat obecnych, następuje zubożenie wznoszonych obiektów. Obserwując jednak budowane aktualnie domy mieszkalne, nie tylko na wsi odczuwa się zapotrzebowanie społeczne na współczesne formy zdobnicze /co jest zrozumiałe na tle procesu historycznego/. Z braku prawidłowych wzorców powstaje niekontrolowana i spontaniczna działalność ludzi, budujących sobie domy mieszkalne. Okładziny z łamanych lusterek czy kafelków, malowidła

ścienne i inne dekoracje /tak powszechnie krytykowane/ zajmują miejsce tradycyjnych, rzeźbionych okiennic, czy gzymsów podokapowych.

Pojawiający się na wsi, w wyniku istniejącej mody, pojedynczy wzorzec akceptowany jest przez społeczeństwo wiejskie z różnych powodów /"wyraz estetyczny", pozycja właściciela etc./ i powielany bezkrytycznie.

Najbardziej niebezpiecznym jednak zjawiskiem jest postępujące dewastowanie całego środowiska wiejskiego, wyrażające się w różny sposób.

Wsie zmieniają charakter zabudowy. Staje się on podmiejski, a od architektury przedmieść miejskich różni się tylko układem planistycznym i zabudowaniami gospodarczymi. Dominuje architektura pudełkowa, wysoka, oderwana od terenu /wysokość wznoszonych budynków mieszkalnych jest często wynikiem chęci imponowania sąsiadom i posiadania pewnej pozycji w środowisku wiejskim/, strasząca brakiem wykończenia i detalu architektonicznego. To samo dotyczy otoczenia zniszczonego i przetrzebionego. Płoty zastępuje się siatką drucianą, malowaną w jaskrawe kolory, kwiaty agresywnym wzorem lub ich odpowiednikiem stalowym. Zwraca też uwagę bardzo często wycinanie istniejących kiedyś na działce drzew.

Tak więc miejsce dotychczasowej, tradycyjnej formy działki zagrodowej z jej układem zabudowy, ogródkiem przed domem, drzewami w sadzie i przy drodze⁶, i całym układem architektury dostosowanej

⁶ Zieleń na działce siedliskowej jest jedną z istotnych cech regionalnych, a ogródki kwiatowe przy domu stanowią dodatkowe elementy krajobrazu wsi. Por.: J. Tłoczek, Kształtowanie zieleni w krajobrazie wiejskim. Charakterystyka stanu istniejącego w Polsce. PWN 1966, s.97 i nast.

do środowiska, zajmuje często pojedynczy obiekt architektoniczny, wrywający się ze środowiska. Zjawiska takie, przez swą masowość, powodują zasadnicze zmiany w całym środowisku wiejskim i w krajobrazie.

Architekturę współczesnej wsi charakteryzuje całkowity brak cech regionalnych. Na obszarze całego kraju zalew unifikacji form architektonicznych zniszczył regionalne cechy drewnianego budownictwa wiejskiego.

Jeszcze na początku stulecia wyodrębnić można było wiele odmian budownictwa wiejskiego związanych z poszczególnymi regionami. Mimo przeobrażeń, dokonujących się w krajobrazie kulturowym Polski, warunki geograficzne i tradycje historyczno-kulturowe sprzyjały utrzymaniu się starych form regionalnych.

Typy chałup orawskich, spiskich, kurpiowskich itd. różniły się od siebie w dość znaczny sposób, co było wynikiem istniejących różnic kulturowych, etnicznych i historyczno-administracyjnych. Stwarzało to ogromną różnorodność form konstrukcyjno-dekoracyjnych oraz bogactwo warsztatów budowlanych. Natomiast obecnie budynki mieszkalne na wsi nie różnią się od siebie niczym, czy będziemy je oglądać w Polsce centralnej, na Śląsku, czy na Pomorzu.

Obserwować możemy pewne przejawy, sugerujące istnienie cech regionalnych. Zdarza się bowiem, że na określonym terenie wyodrębnić można w kilku czy kilkunastu budynkach pewien powtarzalny motyw. Jest to jednak wynik pewnej mody miejscowej lub naśladownictwo stosowane w nie przemyślany sposób. Wyjątek w tym potoku unifikacji budowlanej stanowi budownictwo podhalańskie, jednakże i w nim zastrzeżeń żadnych nie budzą tylko obiekty historyczne lub wierne naśladownictwo form historycznych. W wielu bowiem przypadkach nowoczesność i próby adaptacji starych form do współczesności pozostawiają wiele do życzenia. Często występujące w tych okolicach budynki nie mają nic wspólnego ani z właściwie pojmowaną nowoczes-

nością, ani z regionalizmem.

Przedstawione powyżej zjawiska zachodzące w indywidualnym budownictwie mieszkaniowym wsi polskiej, a co za tym idzie i zmiany, jakie budownictwo to wprowadza do środowiska i krajobrazu wsi, wynikają z różnych przyczyn. Zdaniem Dąbrowskiego⁷ "Tkwią one oczywiście wśród architektów, ale - także oczywiście - wśród tych wszystkich, którzy współdziałają przy kształtowaniu przestrzeni otaczającej człowieka. Osobiście widzę takie przyczyny powstawania złej architektury:

- 1/ prymitywizm /niski poziom kulturalny/ zleceniodawców, tj. inwestorów, tj. "mecenatów";
- 2/ zły poziom projektów;
- 3/ samowola budowlana - budowa bez planu lub bez zatwierdzonego planu;
- 4/ niewłaściwe wykonawstwo, a w tym wielokrotne powtarzanie obiektów o złej, prymitywnej technologii, niski poziom /upadek!/ rzemiosła;
- 5/ mały asortyment materiałów budowlanych, braki materiałów przewidzianych przez projektanta;
- 6/ za mały wpływ projektanta na realizację, tj. brak lub niedostatek nadzoru autorskiego;
- 7/ odstępstwa od planu w zakresie materiału, konstrukcji, funkcji formy /kształtu/.

Wymienione w tych punktach przyczyny zła odnoszą się właściwie do całej architektury współczesnej, niektóre z nich jednak w sposób specjalny wpływają na obraz budownictwa mieszkaniowego na wsi.

⁷ L.T.Dąbrowski, Rola architektury w rozwoju narodowym. Komunikat SARP nr 3/78, s. 15.

Część projektów dla wsi wykonują wyspecjalizowane jednostki projektowe. Poziom tych opracowań jest w większości poprawny zarówno od strony funkcji jak i formy. Można to powiedzieć zwłaszcza o wydawanych w ostatnim roku katalogach projektów powtarzalnych, a także o rozwiązaniach wzorcowych. Jednakże i wśród nich - mimo bardzo szerokiej akcji skierowanej na poprawę stanu budownictwa jednorodzinnego w Polsce - zdarzają się katalogi proponujące rozwiązania złe, tak z punktu widzenia funkcji jak i formy⁸.

Osobnym zagadnieniem związanym z katalogami projektów typowych czy wzorcowych jest prawie zupełny brak wpływu projektantów czy władz budowlanych na wybór projektu. Dlatego też można zaryzykować stwierdzenie, że przeważająca część projektów nawet bardzo dobrych nigdy nie jest zrealizowana, powtarzane są natomiast ogólnie przyjęte, modne i popularne w całej Polsce domy "pudełka".

W procesie projektowym bardzo dużą część usług dla wsi wykonują odpowiednie zespoły usług projektowych. Zatrudnieni w nich projektanci w dużym stopniu nie odpowiadają wymaganiom, nie posiadając odpowiedniego - nie od strony prawno-budowlanej, lecz przede wszystkim od strony plastycznej i architektonicznej - przygotowania⁹. Produkt finalny ich działalności, tj. projekt miewa często bardzo niski poziom.

⁸ Wydany w br. Katalog projektów typowych dla województwa Katowickiego prezentuje bardzo niski poziom projektów zarówno w niektórych rozwiązaniach funkcjonalnych, a zwłaszcza w rozwiązaniu bryły. Zupełny brak jakichkolwiek cech regionalnych.

⁹ Autor pracuje w Zespole Usług Projektowych w Olkuszu, gdzie na 46 projektantów pracuje tylko 5 inż. architektów, 6 inż. konstruktorów, resztę obsady stanowią technicy z uprawnieniami lub bez uprawnień.

W moim przekonaniu, od działalności projektowej zależy tylko 10-20% efektu całej inwestycji, reszta zależy od realizacji - a ta już w całości zależy od inwestora i wykonawcy. Tak więc znajdują tu swój wyraz wymienione wyżej w punktach 3-7 przyczyny.

W tych 10 czy nawet 20% działalności projektowej /mam na myśli pracę projektanta "terenowego", czyli pracującego w zespole usług projektowych/ większość to dostosowanie się do przygotowanych wcześniej przez inwestora szczegółowych wytycznych. Można więc za ryzykować stwierdzenie, iż w całym procesie powstawania obiektu projektant ma bardzo niewiele do powiedzenia.

Jeżeli do tego dodamy zmiany wprowadzone przez inwestora, a zwłaszcza majstra murarskiego, w trakcie budowy, to otrzymamy odpowiedź dlaczego tak, a nie inaczej wygląda architektura, a właściwie budownictwo jednorodzinne zwłaszcza na wsi.

Po reformie administracyjnej każdy urząd gminy otrzymał odpowiednie kompetencje w kierunku prowadzenia prawidłowego nadzoru budowlanego. Przy każdym naczelniku gminy stworzono stanowiska inspektora i instruktura nadzoru budowlanego. Teoretycznie ludzie ci powinni zatwierdzać każdy projekt, a więc niejako odpowiadać za stan budownictwa. Jednak aby odpowiadać, a może i kierować taką działalnością, a niekiedy ją nawet kreować, trzeba mieć odpowiednie możliwości i wykształcenie. Często jednak przedstawiciele nadzoru budowlanego nie spełniają ani jednego, ani drugiego warunku. Stanowiska obsadzone są niekiedy osobami przypadkowymi, bez żadnego przygotowania fachowego¹⁰. Mając w swej opiece nieraz i po kilka-

¹⁰ W 6 gminach wchodzących w skład terenu, na którym prowadzona jest działalność projektowa ZUP Olkusz, tylko w wypadku gminy i miasta Olkusza insp. ds. budownictwa są architekci, w innych obsadę stanowią technicy budowlani, technik drogowiec, technik hutnik.

naście wsi, praktycznie nie są w stanie spełniać obowiązków w sposób właściwy, tj. zapewniający prawidłowe zmiany w wyglądzie naszej wsi współczesnej.

Do całości obrazu dodać można bardzo małe możliwości materiałowe i wykonawcze, jakie posiada indywidualny inwestor. Materiały nabywa najczęściej ze szczupłych przydziałów państwowych /na podstawie zatwierdzonego projektu/ lub pochodzących z własnej produkcji. W efekcie obiekt budowany jest z przypadkowych materiałów. A ponieważ prace wykończeniowe prowadzi się najczęściej w ciągu kilku lat, przez długi czas budynek "straszy" swoim wyglądem.

Wydaje się, iż aby stan dzisiejszy budownictwa mieszkaniowego na wsi uległ poprawie, konieczna jest działalność zakrojona na dużą skalę, idąca w wielu kierunkach.

Musi ona obejmować z jednej strony akcję podnoszenia ogólnego poziomu inwestorów, tj. "mecenasów" i wyrabianie w nich poczucia estetyki. Ważną rolę w tej sprawie odegrać mogą środki masowego przekazu. Drugim ważnym ogniwem jest utrzymanie /lub poprawienie/ wysokiego poziomu procesów projektowo-inwestorsko-nadzorczych. Nieodzowną jest również odpowiednio przygotowana akcja legislacyjna odpowiednich organów administracyjnych.

W chwili obecnej czynione są już pewne starania w celu zapobieżenia dalszej dewastacji krajobrazu oraz zatrzymania niewłaściwej działalności budowlanej. Jednakże dotyczą one głównie obszarów uprzywilejowanych administracyjnie jak parki narodowe, parki krajobrazowe i obszary krajobrazu chronionego, a także obszarów geograficznie związanych z Podhalem, gdzie dużą bardzo uwagę zwrócono na utrzymanie pewnych odrębności /cech regionalnych/ związanych z formami tradycyjnymi.

Na obszarze całego województwa nowosądeckiego z dniem 1 czerwca 1977 r. wprowadzono "wytyczne do projektowania i realizacji budownictwa małokubaturowego, zobowiązując zarówno projektantów jak i wykonawców do wprowadzenia swoistych cech architektury regionalnej. Służby nadzoru budowlanego gmin i miast zostały zobowiązane do ścisłego przestrzegania wytycznych i katalogów oraz do ścisłej współpracy z architektami w Biurze Architekta Wojewódzkiego"¹¹. W wytycznych tych przyjmuje się zasadę, iż tradycje budownictwa regionalnego, rzemiosła i folkloru powinny stać się źródłem inspiracji dla współczesnej architektury. Przestrzeganie tych wytycznych zarówno przez projektantów, jak i służbę nadzoru budowlanego pozwoli na wdrożenie dużej ilości form architektonicznych o charakterze regionalnym, jak też winno się przyczynić do podniesienia ogólnych wartości architektoniczno-artystycznych budowanych obiektów.

Jednocześnie z dniem 1 czerwca 1977 r. zostały wycofane wszystkie katalogi projektów typowych obowiązujące w całym kraju. Przygotowany został natomiast wąski katalog projektów dla terenu województwa, indywidualne zaś projekty zatwierdzone są w Biurze Architekta Wojewódzkiego.

Podobne wytyczne projektowe przygotowane zostały dla obszaru Ojcowskiego Parku Narodowego¹², przy czym od kilku lat prowadzone

¹¹ Z. Trzupek, Architektura - krajobraz - wypoczynek. Budownictwo Rolnicze nr 7/77, s. 10-14.

¹² Wytyczne projektowe dla OPN opracowane zostały przez dr arch. M. Łuczyńską-Bruzdową, która równocześnie pełni funkcję opiniodawczą w stosunku do projektów obiektów architektonicznych dla OPN.

są związane z tym terenem sesje naukowe mające na celu utrzymanie zarówno środowiska naturalnego /o ogromnych wartościach/, jak i odpowiednich relacji między tym środowiskiem a wszelką działalnością człowieka - w tym tworzoną przez niego architekturą¹³.

Tego typu działalność objąć powinna cały obszar Polski. Wydaje się jednak, iż muszą być nią objęte w pierwszej kolejności i w trybie przyspieszonym wsie w tworzonych parkach krajobrazowych, czy też na obszarach krajobrazu chronionego. Akcja dla tych obszarów musi i może być przyspieszona. Musi, ponieważ większa jest cena zniszczenia środowiska w tych wsiach. Może, gdyż na takich terenach możliwa jest większa, zorganizowana ingerencja państwa.

Działania tego typu obejmować powinny następujące zagadnienia:

1/ zachowanie reliktyw architektury drewnianej zwłaszcza tam, gdzie jest ich dużo i stanowią kompleksy zwarte o wysokich walorach architektonicznych, estetycznych i historycznych;

2/ zachowanie istniejącej zieleni zagrodowej, zwrócenie większej uwagi na towarzyszące jej formy małej architektury /ogrodzenia, płoty/, a także na zieleń wewnątrz wsi poza zagrodami;

3/ ustalenie pewnych kryteriów, dotyczących skali wysokości nowej zabudowy mieszkaniowej, gdyż współcześnie wznoszone budynki mieszkalne na wsi nie tylko przekraczają tradycyjną skalę, ale niekiedy jakąkolwiek racjonalną skalę /3-4 kondygnacje/;

4/ racjonalne stosowanie materiałów budowlanych, a także przyspieszenie prac wykończeniowych w budynkach.

¹³ Sekcja Architektury Krajobrazu Komisji Urbanistyki i Architektury O/PAN w Krakowie - wnioski z VI majowej sesji naukowej, która odbyła się w Pieskowej Skale i Krakowie w dniach 25 i 26 maja 1978 r. Strona 3. Z materiałem wnioskowym w w sesji można się zapoznać w Sprawozdaniach z posiedzeń Komisji O/PAN w Krakowie, za styczeń - czerwiec 1978 r.

Poprawę istniejącego stanu trzeba osiągać zarówno przez akcje dające skutek możliwie szybko, aczkolwiek fragmentarycznie, jak również przez działania wielokierunkowe i długotrwałe.

Działalność doraźną można prowadzić przez:

1/ gminny nadzór budowlany /oczywiście o wysokim poziomie/, który może zmniejszyć rozbieżność między projektem i realizacją;

2/ zatwierdzanie tylko projektów o odpowiednim poziomie architektonicznym i estetycznym;

3/ "wydawanie zezwoleń na budowę budynków indywidualnych po sprawdzeniu w terenie, że budynek zaprojektowano w nawiązaniu do istniejącej zabudowy i terenu. W tym celu na projekcie powinien być odpowiedni wpis i podpis inspektora ds budownictwa w gminie, gdyż on praktycznie decyduje obecnie o charakterze zabudowy"¹⁴ .

Perspektywiczna działalność powinna obejmować:

1/ opracowanie przez wojewódzkie władze architektoniczne wytycznych projektowych dotyczących obiektów nowo budowanych wraz z uwzględnieniem cech regionalnych danego terenu;

2/ wykonanie szkicowej inwentaryzacji istniejącej zabudowy budownictwa indywidualnego wszystkich typów;

- zasłonięcie drzewami szybko rosnącymi tych budynków, które wybudowano w sposób urągający estetyce i szpecących krajobraz;

- wprowadzenie do planów realizacyjnych nakazu rysowania przekrojów pionowych terenu, tak jak to się wykonuje dla budownictwa wielorodzinnego;

- wykonywanie podziału na działki budowlane dopiero po zrobieniu projektów budynków przewidzianych na tym terenie i według nich

¹⁴ J.Górski, Istotne wady realizacji domów jednorodzinnych w miastach i miejscowościach turystycznych w Polsce. Biul. informacyjny o budownictwie, część A, nr 1/78, Przygotowanie inwestycji, s. 2.

dzielenie działek, a następnie wydawanie zezwoleń na budowę¹⁵ ;

3/ opracowanie szczegółowych planów zagospodarowania przestrzennego wsi, poprzedzonych inwentaryzacjami architektonicznymi dla uchwycenia ilości i wartości reliktyw zabudowy drewnianej. Jednocześnie plany te powinny określać charakter wsi i jej przewidziany rozwój. Inny bowiem typ proponowanej zabudowy będzie przewidziany we wsiach o charakterze rolniczym, inny zaś w zespołach rolniczo-rekreacyjnych czy wsiach skansenach;

4/ prowadzenie przez państwo "pilotowych" budów w celu kształtowania i propagowania właściwych wzorów architektoniczno-estetycznych, zasadniczo odmiennych od obiektów budowanych w miastach.

Tak więc stosowanie tych wielorakich środków przy jednoczesnym ich stopniowaniu od prostych organizacyjnie i stosowanych doraźnie, do trudniejszych, ale obejmujących rozwiązania docelowe, powinno się przyczynić do zmiany oblicza budowanych obiektów architektury jednorodzinnej /mieszkaniowej/ na wsi, a także zapewnić utrzymanie zastanych wartości kulturowych i krajobrazowych.

Jan Schubert

CHANGES IN RURAL HOUSING STRUCTURE AND TRIALS ON CONTEMPORARY SOLUTIONS WITH REFERENCE TO LOCAL FORMS

S u m m a r y

The architecture in the present village is characterized by a total lack of regional features. The unification of architectonic

¹⁵ J.Górski, Tamże.

forms on the whole country area led to destruction of a great diversity of constructional and decorative forms and of richness of building concepts. A massy adaptation of urban standards occurred in villages, what resulted in great changes in the rural landscape. The rural structure character has been changed into suburban one, at predominance of boxlike, tall houses, unadapted to local conditions, without appropriate finish or architectonic details. Fences are substituted by wire networks and trees growing previously on allotments are often cut down. This state follows from striving of rural population to increase their living standard to that of the urban population. Therefore more attention is paid to the detailed guidelines of the investor and little one to the choice of design by a competent architect. This question is still worsened by a lack of architectonic or artistic skill of designers employed in the rural designing offices as well as by an incompetence of the building supervision.

To prevent further devastation of the rural landscape, the maintenance of a high level of the designing, investment and supervision processes, suitable legislative measures, increase of the general qualification level of investors and developing their artistic sense are required. It is to assume as a general guideline that the contemporary brick architecture would be aesthetical at assumption of patterns from the regional traditions. It should be cared for preservation of relicts of high architectonic, aesthetic and historical value, of homestead greens, fencings, greens beyond yards as well as for application of suitable building materials. Also criteria of tallness of new rural buildings should be assumed.

Ян Шуберт

ИЗМЕНЕНИЯ СЕЛЬСКОГО ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА И ПОПЫТКА
СОВРЕМЕННЫХ РЕШЕНИЙ В ПРИУРОЧЕНИИ К МЕСТНЫМ ФОРМАМ

Р е з ю м е

Архитектура современной деревни характеризуется полным отсутствием региональных признаков. Унификация архитектурных форм на территории всей страны привела к уничтожению громадной разнообразности конструктивно-декоративных форм и богатства строительных концепций. Произошло массовое применение городских образцов в деревне, вы-

звещающее неотвратимые изменения в сельском ландшафте. Деревни изменяют характер своего строительства, которое становится пригодным, при преобладании коробкообразной высокой архитектуры, несоответствующей характеру местности, при отсутствии отделки и архитектурных деталей. Заборы заменяются проволочной сеткой, а растущие некогда на делянке деревья часто срезаются. Такое состояние возникло вследствие стремления сельского населения к повышению жизненного уровня на городской образец. Отсюда в проектировании гораздо большее внимание уделяется подробным указаниям инвестора, а меньше влиянию архитектора на выбор проекта. Проблема ухудшается еще в связи с отсутствием архитектурно-художественных квалификаций проектировщиков занятых в проектах бюро сельского строительства, а также вследствие слабого строительного надзора.

С целью противодействия дальнейшей деградации сельского ландшафта необходимо удержание высокого уровня проектно-инвесторско-надзорных процессов, принятие соответствующего законодательства, повышение общего уровня инвесторов и развитие у них эстетического смысла. В качестве главной директивы следует принять, чтобы современная кирпичная архитектура была эстетичной, а одновременно основывалась на образцах заинтересованных из региональной традиции. Следует соблюдать удержание реликтов высокой архитектурной ценности, эстетичных и исторических объектов, приусадебной зелени, ограждений, заборов, внеусадебной зелени, а также заботиться об использовании соответствующих строительных материалов и определить критерии высоты новых жилищных построек.